

EXORDIUM

UNIT 7

UNANIMITEIT

De Waarde van Unanimitieit

Deze unit behandelt de vraag of de Stichters een uniforme observantie voor heel de Orde beoogden, en indien dit zo was, wat dit in praktijk betekende ? Wat was het nagestreefde doel ? Hoe werd dit ingevoerd ? Welke rol bleef over voor hedendaagse waarden als "pluralisme" en "inculturatie" ?

Doelstellingen

- a) De primitieve documenten lezen en ontdekken wat zij zeggen omtrent unanimitieit/uniformiteit.
- b) Deze uitspraken binnen hun context lezen en ze vergelijken met het getuigenis van de tweede en derde generatie Cisterciënzers.
- c) Nadenken over de rol van de Cisterciënzers' unanimitieit' in de hedendaagse multiculturele wereld.

INHOUD

1. De onderdelen van de discussie	1
1) Ordo	1
2) Disciplina	2
3) Kapittel	3
a) Conventueel Kapittel	3
b) Generaal Kapittel	5
2. Het ideaal van de Unanimitieit	6
3. De voorgeschiedenis van <i>Unanimitas</i>	7
4. De eerste generatie Cisterciënzers	10
5. Bernardus van Clairvaux	11
6. Gilbert van Hoyland	13
7. Overwegingen tot besluit	15

DE WAARDE VAN DE UNANIMITEIT

Diegenen onder ons van de Stricte Observantie, die hun monastieke vorming kregen vóór de afkondiging in 1969 van het *Statuut van Eenheid en Pluralisme* zijn vertrouwd met de sterke nadruk op uniformiteit in observantie die tot dan toe domineerde. Deze onbuigzaamheid was aanzienlijk toegenomen tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw. Het werd de veraf gelegen stichtingen van het negentiende eeuws monastiek avontuur niet langer toegestaan een antwoord op de plaatselijke situatie van klimaat of cultuur te beogen. Beagle Bay (in het noordwesten van Australië) werd gesloten, Mariannahill (in Zuid-Afrika) werd buiten de Orde gezet en de kloosters van China en Japan werden onderworpen aan een proces van systematische 'Europeanisatie'. Laten wij, in de context van de postconciliaire waardering voor inculturatie en pluriformiteit, pogen na te gaan in welke mate de eerste Cisterciënzers de rigoureuze uniformiteit in observantie benadrukten.

1. De onderdelen van de discussie

Vooraleer het begrip 'unanimiteit' te onderzoeken, is het zinvol na te denken over drie verwante onderwerpen die in verband staan met enkele van de thema's.

- 1) **Ordo** : Het begrip 'orde' is vooral sedert Augustinus betekenisvol geworden in het Westen. Nochtans was het woord zelf complex en kende het acht onderscheiden betekenissen in het middeleeuws taalgebruik. Globaal gesproken weerspiegelt het thema 'orde' het geloof dat God voor elke persoon een bepaalde status of niveau heeft geschapen en dat de eerste morele verantwoordelijkheid van iedere mens erin bestaat, te handelen overeenkomstig de verplichtingen, eigen aan deze toegekende positie. Van de 'orde' van het universum tot de 'orde' van de psalmodie (RB 18) werd alles uiteindelijk beschouwd als afkomstig van Gods wil. Een dergelijk perspectief brengt noodzakelijkerwijs "onderschikking" mee : aan de orde zelf en aan andere personen die op een hogere plaats staan. "Wanordelijk" of "ongeordend" gedrag had - naast de intrinsieke morele kwaliteit - een toegevoegde klank van een rebellie die de hele orde, die God de schepping had opgelegd, in de war stuurde.

De Cisterciënzer"orde" werd op de eerste plaats verstaan als de gestructureerde levenswijze van het klooster van Cîteaux. (We gebruiken nog steeds het woord **Ordo** om het jaarlijkse boekje met gedetailleerde instructies voor de dagelijkse liturgie aan te duiden.) Zij die leefden volgens deze levenswijze, waren zeker een "geordend" leven te leiden. Naarmate het aantal kloosters vermenigvuldigde, werd de Cisterciënzer"orde" verspreid en kwam een tweede gebruik van het woord in voege - hiermee een federatie van kloosters aanduidend, die dezelfde levenswijze volgden en onderworpen waren aan dezelfde bronnen van gezag. Op deze manier werd "Orde" de betekenis voor een stroom van wetgeving die het leven ordende, parallel aan de Regel van Benedictus. Zo werden de twee termen

samen gevoegd. Gedrag "tegen de Regel en de Orde" werd automatisch beschouwd als afwijkend of ongeordend en moest rechtgezet worden, gecorrigeerd.

Het gebruik van de term "orde" impliceert het bestaan van een geregelde Cisterciënzerlevensstijl, waarvan alle elementen deel uitmaken van een geheel dat niet optioneel is en uiteindelijk beschouwd wordt als de uitdrukking van de goddelijke wil.

- 2) **Disciplina** : Ook dit is een complex woord (zie het artikel van Jean Leclercq in *Dictionnaire de Spiritualité* 3, 1291-1302). Dit wordt duidelijk bewezen in de Regel van Benedictus waar het 21 keer voorkomt, vaak in de vorm "discipline van de regel". Het woord behield haar brede betekenis gedurende de middeleeuwen.

Disciplina in de Thesaurus Linguae Latinae

1. EERSTE GEBRUIK

- a **Basisbetekenis** :   Onderricht   Grieks : *Didaskalia*
Afkomstig van *discipulus* en vandaar van het werkwoord *discere*
(onderrichten)
- b **Afgeleide betekenis** : Leren   Grieks : *Episteme* etc.
= doctrine, vaardigheid, kennis (i.e. de effecten van onderricht)

2. TWEEDE GEBRUIK

- a **Basisbetekenis** :   Training   Grieks : *Paideia*
Morele opvoeding met bijbetekenis van strengheid, verbetering
- gebruikt in militaire en monastieke context
- b **Afgeleide betekenis** : Sociale Orde - *ordo*
= gebruik, sociale instelling, de regel van de wet, een levenswijze en de specifieke eisen, het geheel van observanties

De Cisterciënzers begrepen de "Cisterciënzerdiscipline" als de reguliere observanties in hun integriteit - bedoeld om individuele en sociale wanorde te vermijden en daarom door de jongeren en de rustelozen vaak ervaren als hard en moeilijk. Hoewel de oefeningen zelf geen teken van onderscheiding waren, aangezien de Zwarte Monniken ze ook volgden, begon men een "Cisterciënzer"geest te herkennen. Daarom werden monniken van Clairvaux naar de O.L.Vrouw Abdij in York gestuurd ten tijde van hun incorporatie "om hen de levenswijze volgens de discipline van de Cisterciënzerorde te leren". In de geschriften van Sint-Bernardus zijn de woorden *ordo* en *disciplina* nauw verwant. Daarnaast werd de term *disciplina* bij veel van die vroege auteurs gebruikt met een opvoedkundige bijbetekenis, vanuit de verschillende beelden van het klooster als een school. In

deze context moeten we erop wijzen dat het begrip opvoeding ruwer opgevat werd dan heden ten dage. Augustinus definieert *disciplina* als "leren door beproeving" (*per molestias eruditio*, 17° Enarratio op Psalm 118,2). Daarenboven behield de term, in bepaalde omstandigheden, de betekenis van verbetering en straf voor inbreuken op de gemeenschappelijke Regel.

- 3) **Kapittel** : Cisterciënzerkapittels waren gewoonlijk geen plaatsen van communautaire dialoog - juist zoals de plaats in Benedictijnerkloosters aangeduid als *locutorium* (spreekplaats of spreekkamer), door de Cisterciënzers een *auditorium* (luisterplaats) genoemd werd. Kapittelbijeenkomsten boden een gelegenheid om officiële en bindende onderrichtingen omtrent de orde van het dagelijks leven af te kondigen. "Niemand wordt verondersteld te spreken in dit kapittel... tenzij hij gevraagd werd zo te handelen of ondervraagd wordt door de abt - of als hij een vraag heeft omtrent een observantie (*ordo*)" (E.O. 70.62).

1. Conventueel Kapittel

Het dagelijks kapittel bood de gelegenheid voor de uitoefening van zowel wetgevende als juridische aspecten van de monastieke autoriteit. Zoals Hugo van Barzelle opmerkte, "hier worden de zonen van God verbeterd, onderricht en opgevoed als toekomstige erfgenamen van God." Hoewel zo niet beoogd in de Regel, werd de kapittelbijeenkomst de formele, geïnstitutionaliseerde uitdrukking van het mondeling dienstwerk van de abt zoals in de Regel van Sint-Benedictus beschreven.

RB 2,4	docere	een betekenisvolle sfeer inprenten door het onderricht van monastieke geloofspunten en waarden,
	constituere	een algemeen beleid in het huis uitwerken dat overeenkomt met en uitdrukking geeft aan fundamentele monastieke principes,
	iubere	bijzondere richtlijnen geven omtrent specifieke aangelegenheden
RB 2,23 e.v.	arguere	diegene die zonder discipline zijn en de vrede van het klooster verstoren, ernstig terecht wijzen,
	obsecrare	diegene die ontvankelijk en geduldig zijn, bemoedigen om verder voortgang te maken,
	increpare	diegene die nalatig zijn en communautaire afspraken verwerpen, berispen en verbeteren

Elke dag werd de Regel gelezen in het kapittel en elke dag gaf de voorzitter een commentaar op wat was voorgelezen - met de nadruk op de Cisterciënzerinterpretatie van de tekst. Na deze voorstelling zei de voorzitter : "Laten we spreken over onze *ordo*".

Ordo

De *ordo* is de Regel, het is het kader, de geest van de monastieke observantie. Het is de totaliteit van de discipline en de vorming : nederigheid, gehoorzaamheid, geduld en de andere oefeningen... De *ordo*, observantie, discipline, de methode om God te bereiken door middel van de Regel : dit is wat de abt uiteenzette aan zijn monniken toen hij zei : "Laten we spreken over onze Orde".

U. Berlière, *L'ascèse bénédictine*, p. 14

Daarop volgde het schuldkapittel. In de documenten gebruikt men een juridische terminologie. De procedure vangt aan met vrijwillige bekentenissen van inbreuken op de Regel, in de geest van RB 46, 1-4. Het doel is vergiffenis te verkrijgen voor specifieke fouten (EO 70,43). Daarna is er gelegenheid voor de broederlijke 'bekendmaking' (*clamatio*) van overtreders. Dit moet rechtstreeks gedaan worden en betrekking hebben op concrete feiten : "Hij deed dit" en niet rond de pot draaien (EO 70,45). Indien de beschuldigde broeder schuldig is, antwoordt hij *mea culpa*. Indien hij zichzelf onschuldig beschouwt, blijft hij stil en - bij afwezigheid van versterking (door anderen) - wordt hij onschuldig geacht. De voorzitter antwoordt met woorden en door een straf toe te kennen.

Vanuit de vrijgeleiden die voorzien waren in de Us en vanuit het getuigenis van Hugo van Barzelle (*De cohabitatione fratrum* p. 130-131), lijkt dat de praktijk van bekendmaking niet zonder gebreken of misbruiken was.

Eén van de gebruikte mogelijkheden om de afhankelijkheid aan communautaire normen te versterken was het slaan. De *Ecclesiastica Officia* beschrijft de scene als volgt :

Wanneer degene die omtrent iets aangegeven wordt, veroordeeld is tot slagen, moet de abt erop toezien dat hij niet geslagen wordt door degene die hem beschuldigde. Op bevel van de abt zich te ontkleden, gaat degene die geslagen moet worden op dezelfde plaats zitten als waar hij stond. Hij trekt zijn kovel uit en legt die voor hem over zijn knieën. Hij steekt zijn armen door de hoofdopening van de tuniek en ontbloot zijn lichaam tot aan de gordel. Hij blijft zo staan, met gebogen hoofd, en zegt niets behalve de frekwente herhaling, "*Mea culpa* : Ik zal mij verbeteren". Ondertussen spreekt niemand, tenzij één van de ouderlingen die nederig voor hem mag ten beste spreken. Degene die slaat, houdt er enkel mee op als de abt het beveelt. Wanneer hij ophoudt, helpt hij de broeder zich opnieuw aan te kleden. Wanneer de broeder aangekleed en opgestaan is, blijft hij waar hij is tot de abt zegt, "Ga en zit neer". Dan buigt hij en keert terug naar zijn plaats. Het moet duidelijk zijn dat iemand van een lagere rang geen broeder van een hogere rang mag slaan, bijv. een diaken mag geen priester slaan, maar een gelijke moet een gelijke slaan, of een hogere een lagere broeder. (EO 70,69-76)

2. Generaal Kapittel

Het Generaal Kapittel ontstond als een eenvoudige terugkeer van de abten van de stichtingen van Cîteaux om deel te nemen aan het kapittel van het moeder-huis. Geleidelijk aan werden de monniken van Cîteaux uitgesloten en het Generaal Kapittel werd een samenkomst van abten. De doelstellingen van het Generaal Kapittel behelsden zowel wetgeving als verbetering; abten konden aangegeven worden en een straf krijgen voor gebrek aan ijver in hun dienstwerk.

Het Generaal Kapittel was een integraal onderdeel van de vastberadenheid van de Orde, de discipline te handhaven. Zoals de reguliere visitatie, "zocht het excessen te verbeteren en de vrede te bewaren" (*De forma visitationis*). Het was een afspiegeling van het conventueel kapittel en eiste van iedereen een aanhankelijkheid aan het geheel van Cisterciënzerprincipes en -praktijken, en had de macht hen te straffen die nalatig waren in het toepassen van haar besluiten. Als standaardstraf kon men de abt verplichten zijn stalla (kooorplaats) te verlaten en te vasten op water en brood. De brieven van Stefanus van Lexington, door het Generaal Kapittel aangesteld om de kloosters van Ierland te visiteren (Cistercian Fathers Series, #28), zijn een goed voorbeeld van de energieke tussenkomst om afwijkende huizen terug op het rechte pad te brengen.

Functies van het Generaal Kapittel

Summa Carta Caritatis	Prior Carta Caritatis
1. Waken over de zaken van de Orde (4,2),	1. Discussiëren over zaken betreffende de redding van hun eigen ziel (7,2),
	2. Beslissen wat verbeterd moet worden (7,2),
	3. Beslissen wat toegevoegd moet worden aan de observantie van de RB en de Orde (7,2),
2. De vrede versterken en de liefde bewaren (4,2),	4. De onderlinge vrede en de liefde versterken (7,2),
3. Fouten verbeteren (4,3),	
	5. Nalatige abten straffen (7,3),
4. Extreme armoede verhelpen (4,4),	6. Armoede snel verhelpen (7,4).

De bedoeling van deze eerste reflexies is iets aan te tonen van de theorie en de praktijk van de eerste generaties Cisterciënzers i.v.m. de uniformiteit van observantie. Het leidt geen twijfel dat afwijkingen van de gemeenschappelijke normen gecensureerd werden en weerspanningheid streng gestraft. Gelijkaardige visies en regelingen bestonden bij andere monastieke bewegingen uit die tijd. Misschien is de klemtoon op de "unanimitieit" kenmerkend voor de Cisterciënzers.

2. Het ideaal van de Unanimitieit

Zondag 18 mei 1113 begon een groep monniken van het Nieuw Klooster het Cisterciënzerleven in La Ferté-sur-Grosne. Het stichtingscharter beschrijft het tafereel.

Naarmate het aantal broeders in Cîteaux erg groot werd, waren ze niet langer in de mogelijkheid in de noodzakelijke dingen voor hun levensonderhoud te voorzien en was er evenmin genoeg leefruimte voor hen. Het behaagde de abt van die plaats, Stefanus genaamd, en de broeders, uit te zien naar een andere plaats waar een deel van hen God devoot en overeenkomstig de regel kon dienen - gescheiden naar lichaam maar niet naar ziel.

Deze zin, een reminiscentie van de klassieke literatuur over vriendschap, vindt een echo in de Proloog van de *Carta Caritatis*.

De voornoemde broeders, die voorzorgsmaatregelen namen tegen een toekomstige schipbreuk van hun wederzijdse vrede, verklaarden, beslisten en lieten het nageslacht in dit decreet na door welk verbond, of op welke manier, ja zelfs met welke liefde hun monniken, over abdijen in diverse gedeelten van de wereld verspreid, hoewel gescheiden naar lichaam, onlosmakelijk verbonden konden zijn naar geest, *corporibus divisi, animis indissolubiliter conglutinentur*.
(CC 1, Proloog 3)

Het was de bedoeling dat de jonge loot de levenswijze van de stamboom zou nabootsen. Hoewel fysieke afstand beide gemeenschappen scheidde, werd geen gescheiden spirituele identiteit beoogd. De monniken van La Ferté leefden het "Cisterciënser"leven op een andere plaats, maar beide gemeenschappen waren als één ziel. De *unanimitieit*, eigen aan een cenobitische gemeenschap werd nu uitgeroepen tot bepalende factor voor de relaties tussen zichzelf besturende en financieel onafhankelijke gemeenschappen. Het constitutioneel proces ging een stap vooruit met de *Carta Caritatis et Unanimitatis* die opgesteld werd in 1114 ter gelegenheid van de stichting van Pontigny en de relatie vastlegde tussen tweede-generatie 'Cisterciënzer'abdijen en het Nieuw Klooster en vereiste dat deze overeenkomst bevestigd zou worden door de plaatselijke bisschop. Dit document eiste dat een stichtende abdij geen enkel materieel voordeel kon putten van haar stichting, dat de Regel door allen op dezelfde manier moest begrepen en onderhouden worden en dat alle kloosters dezelfde liturgische boeken en gebruiken moesten hebben. De '*Caritas*' werd door het stichtingshuis in praktijk gebracht doordat ze geen financieel voordeel mochten halen uit de stichtingen, terwijl de '*unanimitas*' door de stichtingen uitgedrukt werd in het aanvaarden van de 'Cisterciënzer'interpretatie van de Regel van Benedictus en in het hebben van dezelfde gebruiken en liturgische boeken.

Vraagt deze unanimiteit, door de details van de reguliere observantie vast te leggen, een absolute uniformiteit op niveau van het dagelijks leven, zoals Benedictus van Aniane lijkt te hebben beoogd? De *Summa Carta Caritatis* lijkt de zin uit de CC 3,2 (*similibusque vivamus moribus*) op die strenge wijze te interpreteren :

Opdat er voor altijd een onlosmakelijke eenheid tussen de abdijen zou bestaan, wordt eerst gesteld dat de Regel van de Gezegende Benedictus op één [manier] moet worden verstaan zonder de minste afwijking. Daarna moet men identiek dezelfde boeken gebruiken voor het Goddelijk Officie en er dezelfde kledij en uiteindelijk dezelfde levenswijze (*mores*) en gebruiken aantreffen. (SCC 9,6-7)

Een gelijkaardige strikte interpretatie, belichaamd in het bijwoord *uniformiter*, werd opgenomen door Eugenius III in zijn *Act van Confirmatie* van 1152.

Het doel van dit decreet is, dat de Regel van de Zalige Benedictus, voor altijd, in alle kloosters van uw Orde, op dezelfde manier zou nageleefd worden als in de kerk van Cîteaux. Evenzo mag geen enkel lid van uw Orde, bij de lezing van de Regel, enige andere betekenis geven dan het eenvoudig en gemeenschappelijk begrijpen [van de tekst]. Zoals deze dingen bepaald en erkend werden, zo moet [de Regel] evenzo door allen begrepen en onschendbaar nageleefd worden in uniformiteit (*uniformiter*). U moet allen precies dezelfde observanties (*easdemque penitus observantias*) onderhouden, dezelfde zang en dezelfde liturgische boeken in alle huizen van uw Orde. Geen enkele kerk of persoon van uw Orde mag het wagen iemand een privilege te vragen tegen de gebruikelijke instellingen van deze Orde of aan zo'n privilege vast te houden indien dit op welke manier dan ook verkregen werd. (PL 180,col 1542 ab).

Dit lijkt eveneens weerspiegeld te worden in veel beslissingen van het Generaal Kapittel tijdens de eerste eeuw van het bestaan van de Orde. Dergelijke bevestigingen, genomen op hun nominale waarde, leidden sommigen tot de conclusie dat "Uniformiteit een integraal onderdeel vormde van het Cisterciënzer-programma zelf" (W.E. Goodrich, p. 38).

. **In hoeverre weerspiegelt een ideaal van uniformiteit de realiteit van het Cisterciënzerleven in de twaalfde eeuw ?**

Om de mate van gelijkwaardigheid tussen 'unanimiteit' en 'uniformiteit' na te gaan, is het misschien belangrijk te beginnen *unanimitas* eerder als spiritueel dan als juridisch begrip te beschouwen : ten eerste is het voornamelijk werkzaam in de innerlijke sfeer van innerlijke houding en affectiviteit, eerder dan op vlak van het observeerbaar gedrag; ten tweede geeft de uiteenzetting over unanimiteit veeleer een ideaal maximum weer dan een afdwingbaar minimum. Het thema van de *unanimitas* werd opzettelijk gekozen om de klemtoon te leggen op persoonlijke ingesteldheden en niet op uiterlijke observantie. Laat ons kijken naar de schriftuurlijke en patristieke voorlopers van de term.

3. De voorgeschiedenis van *Unanimitas*

In de Vulgaat treft men tienmaal het adjectief *unanimis* en acht keer het bijwoord *unanimiter* aan; het abstract woord komt niet voor. In vier gevallen betekent unanimiteit, overeenkomst tussen vele, waarvan twee voorbeelden van beraamde vijandigheid. In acht gevallen slaat de term op gemeenschappelijk gebed. Drie keer duidt het de verwantschap,

eigen aan vriendschap aan. Drie keer wordt de christengemeente beschreven als *unanimis*:

- Fil. 1,27 : "Dat gij vast staat in een en dezelfde geest, eensgezind strijdend voor het geloof in het evangelie."
- Fil. 2,2 : "Maakt dan mijn vreugde volkomen door uw eenheid van denken, uw eenheid in de liefde, uw saamhorigheid en eensgezindheid (*sentientes*)."
- 1 Petr. 3,8 : "Tenslotte, weest allen eensgezind in meegevoel, broederlijke liefde (*fraternatis amatores*), barmhartigheid en ootmoed..."

De sleuteltekst waarrond het patristiek gebruik van deze tekst draait, is die van de primitieve gemeenschap van Jeruzalem, zoals Lucas die tekent in Hand. 4,32 : "De menigte die het geloof had aangenomen, was één van hart en één van ziel". De eerste Christenen waren niet enkel samen (*pariter*, Hand. 2,43), onbesmet door de scheidende macht van het privaat bezit, maar ze waren inwendig verenigd : *cor unum et anima una*.

Bij Augustinus is er een grote verwantschap met de mythe van de gemeenschap van Jeruzalem en bijgevolg meer interesse voor de waarde van de unanimiteit. De eerste uitdrukkelijke richtlijn die zijn Regel gaf aan de monastieke gemeenschap, drukte dit uit :

Eerst, omdat jullie vergaderd werden als een kudde (*in unum estis congregati*) opdat jullie eensgezind mogen samenleven, laat er bij jullie één ziel en één hart zijn, [gericht] naar God.

Uit zijn vaak voorkomende toevoeging *in Deum* mogen we besluiten dat unanimiteit voortvloeit uit een gezamenlijke gerichtheid op God. Augustinus' commentaar op Ps. 132,1 dateert van 407; het ademt helemaal een monastieke geur. Hier introduceert hij zijn bijzondere etymologie van *monachus* :

Monniken zijn diegenen die op zo'n wijze samenleven dat zij één persoon vormen, zodat wat geschreven is voor hen waar is : "Ze hebben één ziel en één hart". Er zijn veel lichamen maar niet veel zielen. Er zijn veel lichamen maar niet veel harten. Terecht wordt *monos* op hen toegepast want ze zijn 'slechts één'.

Voor Augustinus was de goddelijke adoptie de basis voor de eenheid tussen menselijke wezens. In zijn brief aan Laetus bevestigt hij terecht de diepe verbondenheid van elke religieuze gemeenschap :

Jouw ziel is niet alleen van jou, zij behoort toe aan al jouw broeders, zoals hun ziel jou toebehoort; of veeleer, hun zielen en de jouwe zijn geen zielen in het meervoud, maar ze zijn één ziel, de ene ziel van Christus (Ep. 243,4).

Voor Augustinus was unanimiteit geen canoniek concept; het was christologisch ("Eensgezind betekent één zijn in Christus - *In Ps. 142,4*) en daardoor ecclesiologisch.

Als we met behulp van een concordans het gebruik bij Augustinus onderzoeken, vinden we dat de 57 gevallen van termen, verwant met *unanimitas*, vaak verbonden zijn met

bijbelcitataten. Naast de connectie met Hand. 4,32 zien we een semantisch veld, bepaald door thema's als broederlijkheid, vrede, eenheid, samenwerking, één van geest en dezelfde liefde hebbend, hetzelfde denkend, verenigd in gebed, samen in een vaste en onlosmakelijke liefde, in consensus verenigd in gemeenschap. Zijn uiteenzetting voor gemeenschappen is eenvoudig en vat zijn gedachten goed samen : **"Laat allen samenleven in unanimiteit en eenheid."**

De geschriften van **Johannes Cassianus** worden beschouwd als een belangrijke fase in het proces waarbij de primitieve gemeenschap van Jeruzalem gezien wordt als het model voor het monastiek leven. Niettemin wordt de tekst van Hand. 4,32 slechts driemaal geciteerd in de *Gesprekken* en tweemaal in de *Instellingen*. Wanneer Fil. 2,2 volledig geciteerd wordt met zijn gebruik van *unanimis*, wordt dit niet aangehaald als argument ten gunste van een affectieve gemeenschap, maar van nederigheid, gebaseerd op de niet-bevestiging van (zich)zelf. Daarenboven wordt Psalm 132,1 met de *fratres in unum* slechts twee keer geciteerd - om de staat van volmaakte kuisheid te beschrijven, wanneer de ondeugden uitgedreven werden en de eigenwil geneutraliseerd. Eén keer wordt gezegd dat unanimiteit tussen broeders het misnoegen van de duivel opwekt, bijgevolg moet het iets goed zijn. De term wordt één keer gebruikt als parallel van *concordia* en éénmaal in een citaat van Psalm 54,14, verwijzend naar Judas. In het gehele *corpus* van Cassianus zijn er slechts vier gevallen, allemaal in *Gesprek 16*. Ondanks het gebrek aan bewijsmateriaal, waardeert Abba Jozef de waarde van de eenheid die leeft onder vrienden wanneer er geen gehechtheid aan materiële goederen of aan persoonlijke meningen is. "Liefde kan enkel ongeschonden bestaan tussen hen bij wie er één verbintenis (*propositum*) leeft en één wil, die hetzelfde wil en hetzelfde verwerpt (*unum velle ac nolle*). De genade van een totale en volmaakte vriendschap is niet mogelijk behalve bij hen die dezelfde wil en één verbintenis (*propositum*) hebben en die nooit of zelden verschillend denken (*sentire*) of het oneens zijn over wat bijdraagt tot spirituele vooruitgang." Niettemin moeten we besluiten dat de affectieve betekenis van de gemeenschap, verbonden met de term 'unanimiteit', geen grote prioriteit was in Cassianus' gedachten.

De klemtoon die Augustinus legde, werd aangepast en uitgebreid door **Gregorius de Grote**, de uitmuntende mentor van het primitief Cîteaux.

Eén is onze Heer en Verlosser. Zelfs hier beneden bindt hij de harten van zijn uitverkorenen samen in unanimiteit en stimuleert door het innerlijk verlangen onophoudelijk een hemelse liefde. (Ezek. 2.9)

Omdat we verschillende personen zijn, betrokken bij diverse opdrachten, erkende Gregorius dat we moeten proberen te verzekeren dat onze daden niet leiden tot tweedracht, maar een zekere innerlijke eenheid van geest met de anderen ongeschonden houdt "zodat wij, voor zover rechtmatig mogelijk, de unanimiteit met hen met wie wij leven, zouden bewaren, niet door de dingen die we doen terzijde te laten, maar door voorzorgsmaatregelen te nemen om het kwaad van de tweedracht, die we vrezen, te vermijden." (Ezek. 2.9.14)

Hoewel datgene wat ze doen ongelijk is, verbinden ze zich niettemin met de woorden en deugden van de heiligen... door één en dezelfde gerichtheid (*sensus*). (Ondanks verschillende roepingen) zijn ze met elkaar verbonden in unanimiteit door hun belijdenis van stem en deugd (*Moralia* 29.31.71).

Door de genade van de heilige Geest kwamen gelovigen

samen in zo'n hechte eendracht van unanimiteit... dat er in hen slechts één hart en één ziel was... Zo verzamelt de Heer, het sacrament van de eenheid bewarend, in de Kerk gelovige personen die rechtmatig verschillende levenswijzen (*mores*) en talen hebben... Zoals men van de ene aarde verschillende en onderscheiden aardkluiten kent, zo worden in één geloof en één liefde de verschillende verdiensten van hen die zich hebben toegelegd op de werken zichtbaar (*Moralia* 30.6.22).

Verre van een argument ten gunste van absolute uniformiteit, is Gregorius' onderricht over de unanimiteit gebaseerd op zijn diep respect voor diversiteit. We moeten slechts de 36 vermaningen in de *Pastorale Regel* in herinnering brengen, waarin verschillende remedies voor verschillende karakters worden voorgeschreven. Dit was de paus die inculturatie op niveau van *consuetudo* aanbevolen heeft aan Augustinus van Canterbury : "Dingen moeten niet geliefd zijn omwille van de plaatsen, maar plaatsen moeten geliefd zijn omwille van de goede dingen" (Ep. 11,64). Wanneer hij unanimiteit predikt, is hij er zich ten volle van bewust dat diegenen tot wie hij spreekt, hun gemeenschappelijk geloof uiten door een veelheid van uiterlijke vormen.

Wat de houding van andere pausen ook geweest is, Sint-Gregorius de Grote komt uit zijn geschriften naar voor als diegene die, op een bijzondere manier, het thema koesterde van de 'verscheidenheid binnen de eenheid'. Hij geloofde dat diversiteit op alle niveaus voorkwam en sloot hierbij die van het liturgisch ritueel niet uit : wat deze diversiteit tot een eenheid smeedde, was de hand van het ene Geloof en de ene Liefde.

Paul Meyvaert

4. De eerste generatie Cisterciënzers

De context van de Cisterciënzerunanimiteit, zoals die verscheen, werd gezien als de genade van de *communio* temidden autonome kloosters - gescheiden naar lichaam, maar niet naar ziel. De beginnende Orde zag zichzelf als een gemeenschap van gemeenschappen, waarbij dezelfde patronen en beleidsstructuren van een lokale gemeenschap overgeplaatst werden naar de grotere groepering. Zoals unanimiteit in een gemeenschap verschijnt ergens tussen groepering en fragmentatie, zo is dit ook op niveau van de Orde. Zoals een gemeenschap die "één van hart en één van ziel" is, in staat is een zekere maat van aanpassing "naargelang de noden" door te voeren, zo zou het dwaas zijn te veronderstellen dat de eerste Cisterciënzers niet beseften dat hetzelfde doel in (licht) verschillende omstandigheden bereikt wordt door (licht) verschillende middelen te gebruiken. Er was niets onduidelijk omtrent de cisterciënzerdiscipline en het schuldkapittel werd gebruikt om

dit te verzekeren, zowel op lokaal niveau als voor het Generaal Kapittel. Dit wijst niet noodzakelijk op onbuigzaamheid of een onvermogen tot aanpassing. Natuurlijk kwamen misbruiken - zowel reëel als symbolisch - voor, die een tussenkomst vereisten, maar dit leidde niet tot een programma van alomvattende voorschriften. Over-regulering tiert gewoonlijk weelderig in tijden van terugval of verwarring. De eerste halve eeuw van het Cisterciënzerbestaan was geen van beide. Later nam sclerose misschien een aanvang.

In veel van de eerste teksten is een sterk verlangen naar corporatisme merkbaar. We bemerken een proliferatie van woorden met het voorvoegsel *con*, wijzend op een gezamenlijke handeling, en veel plaatsen waar beschreven wordt dat de broeders een consensus bereiken vooraleer tussen te komen in een situatie. Dit is niet de gegroepeerde gelijkheid van een militaire vertoning, maar een ontmoeting van geest en hart - wederzijds stimulerend en onderscheidend. Daarom zijn er drie 'Heilige Stichters' en niet één. Zelfs in de vermanende brieven van Sint-Stefanus leeft er een sterk gevoel dat zijn bevelen niet van hemzelf afkomstig zijn maar van de gehele gemeenschap. De liefde was niet enkel het doel, maar ook het middel hiertoe. Het is niet te verwonderen dat de volgende generatie een ethos van de *schola caritatis* ontwikkelde.

Verdere bevestiging van een zekere breeddenkendheid kan men veel later aantreffen in de *Ecclesiastica Officia* wanneer over het oogsten gesproken wordt. De volgende kwalificatie werd toegevoegd aan de standaardregelingen :

Hiervoor en voor al de andere dingen, eigen aan deze tijd [van oogst], moet elk klooster [*ecclesia*] handelen overeenkomstig de ligging en de afspraken, gemaakt door de abt en de prior, aangezien het niet mogelijk is deze dingen op alle plaatsen op dezelfde manier te onderhouden. (EO 84,32)

5. Sint-Bernardus van Clairvaux

Als proef kunnen we de geschriften van Bernardus van Clairvaux onderzoeken, die gedurende veertig jaar een sleutelfiguur was in de aangelegenheden van de eerste halve eeuw van de cisterciënzers. Bernardus erkent dat men voor kleine aangelegenheden gewoon zou handelen overeenkomstig het plaatselijk gebruik : "Ik stel voor dat u voor dergelijke zaken de praktijk van het huis volgt. Het is duidelijk dat deze dingen anders verricht worden in de verschillende kloosters (*quae diversis modis diversis in monasteriis certum est observari*)" (Pre 57). Elders geeft hij als commentaar dat "men in elk klooster de vier soorten monniken die Sint-Benedictus beschrijft, aantreft" (Sent. 3,31) en ontwikkelt zelfs een praktische spiritualiteit om aan deze realiteit te beantwoorden. "We lopen niet allemaal op dezelfde manier" (SC 22,9). Zijn notie van eenheid, zo uitgebreid ontwikkeld in *De Consideratione*, is geen reductionistische eliminatie van veelheid, maar een omvangrijke, totale en alomvattende realiteit. Eenheid is een kracht die zoekt de veelheid in zijn omhelzing in te sluiten - zoals het witte licht alle kleuren van het spectrum combineert. Dit is de beschrijving van de 'Paradisus Claustralis' in Div. 42,4.

Het klooster is waarlijk een paradijs, een oord versterkt met de vesting van de discipline. Het is een roemrijke zaak dat mensen samenleven in hetzelfde huis, dezelfde levenswijze navolgend. Hoe goed en weldadig is het als broeders in

eenheid samenleven.

1. Je zult één van hen zien wenen omwille van zijn zonden,
2. een ander zich verheugend in de lof van God,
3. een ander de noden van allen lenigend,
4. en een ander die de overigen onderricht.
5. Hier is iemand aan het bidden,
6. een ander aan het lezen.
7. Hier is iemand mededogend
8. en een ander die straffen oplegt voor zonden.
9. Deze hier is ontvlamd van liefde
10. en die daar is dapper in nederigheid.
11. Deze hier blijft nederig als alles goed gaat
12. en de ander verliest zijn geduld niet bij moeilijkheden.
13. Die hier werkt erg hard in actieve opdrachten
14. terwijl de ander rust vindt in de praktijk van de contemplatie.

Veertien manieren van monastiek leven - sommige zijn onverenigbaar en zelfs tegengesteld ! De meeste gemeenschappen kunnen hun eigen leden herkennen op de lijst van Bernardus. Wat is eenheid ? Het is datgene wat samenbindt wat verschillend en uniek is. Het tegengestelde is afgunst, competitie, kleingeestigheid, onverdraagzaamheid, zelfrechtvaardiging alsook de weigering ingesloten te worden in de gemeenschap, die Bernardus *singularitas* of individualisme heet.

Bernardus citeert Hand. 4,32 achttien keer en er zijn 52 gevallen van *unanimitas*-woorden. Geen enkel voorbeeld verwijst naar uniformiteit van observantie. Ze liggen telkens in de lijn van Augustinus en Gregorius, zoals hierboven beschreven. Deze 'vreugdevolle en sociale unanimiteit' (Dom VI pP 1,4) is een kwestie van vrede, eendracht en wederzijdse liefde die vaak beschreven wordt in de context van het gebed van de Apostolische Kerk. Christus is er de bron van (Sc 54,8; cf. Mich. 2,1). Unanimiteit is een geschikt na te streven doel, in het bijzonder in tijden van verkiezingen wanneer de duivel en andere onruststokers die willen vernietigen. Dit morele aspect van de unanimiteit ligt dicht bij de interpretatie van Merton van de *voluntas communis*, als onderscheiden van de *voluntas propria* - een bereidwilligheid, communautaire beslissingen (de communautaire wil) te aanvaarden als de concrete manifestatie van de goddelijke voorzienigheid.

Wellicht komt de duidelijkste tekst i.v.m. ons doel uit de tweede preek voor Septuagesima. De allusie op dieren en vogels verwijst naar Gen. 15,9-10 waar Abraham de offerdieren in twee sneed, maar de vogels volledig liet :

*Intussen is de Geest van wijsheid
niet enkelvoudig
maar ook menigvoudig;
hij bevestigt het innerlijke in de eenheid,
doch het uiterlijke weet hij te onderscheiden
door een oordeelkundig inzicht.*

*Beide dingen worden op een lofwaardige wijze vermeld
in de primitieve Kerk;
immers "alle gelovigen waren één van hart en één van ziel" :
dat zijn de vogels, die niet verdeeld werden;
maar "aan allen werd uitgedeeld naar ieders behoefte" :
dat is de betekenis van de dieren die middendoor werden gesneden.*

*Moge ook onder ons, geliefden, die eenheid der geesten heersen :
laten wij één zijn van hart,
het éne beminnen,
het éne zoeken,
het éne aanhangen,
jegens elkaar met hetzelfde gevoelen bezield.
Op deze wijze zal onze uitwendige afzondering
het gevaar ontgaan
en iedere ergernis worden voorkomen.
Al heeft ieder ook zijn eigen kruis,
ieder vaak een inzicht in wereldse aangelegenheden,
en soms zelfs zeer verschillende genadegaven,
en al hebben niet alle ledematen dezelfde taak,
toch zal dan de innerlijke eenheid en eensgezindheid
de veelheid aaneenvoegen
en ze samenhechten
door de onverbreekelijke band van liefde en vrede.*

(Sept. 2,3)

Bernardus was een dwingende en fascinerende advocaat van principes en praktijken waarin hij geloofde, maar hij was realistisch genoeg om te erkennen dat anderen de dingen soms verschillend zagen en dienovereenkomstig handelden. Zijn visie op het monastiek leven was ruim genoeg om de mogelijkheid te onderkennen van een eerlijke realisatie van zijn doelen zonder absolute gelijkheid van middelen. Voor hem was de belangrijkste bekommernis dat de liefde toenam.

6. Gilbert van Hoyland

Misschien omdat hij zich richtte tot een nieuw-geïncorporeerde gemeenschap, het vroegere Savigny, benadrukte Gilbert de rol van de discipline. De gemeenschappelijke Cisterciënzer-*ordo* werd gezien als omvatting/bescherming van de leden van de gemeenschap zodat zij binnen die context eendracht, unanimiteit en liefde kunnen bereiken, het enige doel van het samenleven.

Uit de veelheid ontstaat verwarring. Niettemin is er één ding noodzakelijk en zelfs aangenaam. Hoe goed en weldadig is het voor hen die in eenheid leven. Er is geen leven in eenheid mogelijk tenzij in liefde, omdat de liefde hen die samenleven eenzelfde levenswijze laat volgen (*unius moris*). Wat betekent het volgen van eenzelfde levenswijze? Het is zichzelf in liefde ertoe verbinden dezelfde levenswijze te delen (*foedere conformes amoris* - SC 11,2).

Gilberts begrip van 'unanimiteit volgens de regel' (*regularis unanimitas* : Sc 36,2) is

misschien een reflectie op RB 3,7 : "Allen dienen de Regel te volgen als hun meester", maar gaat verder. Gilbert ziet het gemeenschappelijk aanvaarden van discipline of orde als een eenheidmakende kracht die de infrastructuur voorziet waarop de liefde gebouwd is en de context voorziet voor het bloeien van ieders bijzondere genade. Dit is waar zowel op vlak van de plaatselijke gemeenschap als voor de Orde.

De eenheid van een monastieke gemeenschap is geen kwestie van een eenvoudig naast elkaar plaatsen, maar van een oprecht wederzijds doordringen van de geest. Nochtans werkt dit de spontaneïteit van ieder lid niet tegen. Ieder behoudt zijn eigen spirituele fysionomie overeenkomstig de genaden die zij van God ontvangen hebben. Dit is wat Gilbert in een ander pittoresk beeld leert :

Zijn er in deze dichtbevolkte vergadering niet evenveel tuinen als er geesten zijn ? Door de unanimiteit is er één tuin; door de verschillende genaden zijn er veel tuinen. (SC 37,3)

Naar M. Jean Vuong-Dinh-Lam, p. 15 (vertaling)

Gilbert illustreert zijn visie op de communiteit, verwijzend naar de granaatappel met zijn veelheid aan zaden binnen één enkele schil.

De parabel van de granaatappel betreft ons, die in gemeenschap leven en in één *Orde* samengehouden worden zoals de zaadjes van de granaatappel door de schil. Dat we deze zaadjes mogen navolgen : op hun manier, dat we ons unaniem mogen tonen in de eenheid van hart, alsof de orde een soort omheining zou vormen. De zaadjes van de granaatappel zijn zó met elkaar verbonden dat men ze nauwelijks van elkaar kan onderscheiden. Meer nog dan door hun uiterlijk, verschillen ze van elkaar door hun aantal. Laat ons dan op onze beurt van elkaar verschillen in aantal, niet in geest. Zij vechten niet met elkaar, zij morren niet tegen de schil en trachten ze niet te breken. Ze laten zich geduldig omringen als in een schoot, zodat ze schijnen te zeggen : zie hoe goed, hoe weldadig als broeders samen te leven.

Is het niet in onze Orde, broeders, dat de kleur van de Passie des Heren rood fonkelt door onze navolging zoals onder de schil van een granaatappel. Ja, men gelijkt op de zaadjes van de granaatappel als men het als vanzelfsprekend beschouwt, besloten te zijn in die schil die de reguliere tucht is en men er zich niet zozeer gedwongen maar beschermd voelt. De begeerte naar *proprietas* zij ver van u, evenals de begeerte naar persoonlijke macht. Dan bent u een zaadje van de granaatappel.

Dat de anderen, door ons voorbeeld aangespoord, mogen leren hoe goed en weldadig het is in dat soort beperkte ruimte die de *communio* is te leven onder de schutse van een schil. Moge de broederliefde verenigen en de schil beschermen. Telkens u een reguliere gemeenschap ziet, kunt u denken een granaatappel te zien die ontspringt aan de bron van het doopsel. Immers, zoals we kunnen lezen, "*de gelovigen waren één van hart en ziel*". Die soorten zaadjes hebben de granaatappels gevormd van zoveel gemeenschappen die eensgezind onder een regel leven. (SC 34,7)

Voor Gilbert waren de observaties ondergeschikt aan het bevorderen van een interpersoonlijke eenheid tussen "hen die geroepen werden tot de eenvoud van stilte, tot de activiteit van liefde, tot de rust van de vrije tijd, tot de school van nederigheid, tot de gelofte van onderwerping en tot de band van liefde" (SC 20,7), dit is geroepen tot de integriteit van de cisterciënzergerade.

7. Overwegingen tot besluit

Indien we onze traditie nauwkeurig lezen, zullen we wellicht twee verschillende interpretaties van "unanimité" ontdekken. De **harde** interpretatie begint met de waardering van de rol van *externe communitas* (het gemeenschappelijk leven levend) door *proprietas* (egocentrisme) te overstijgen en zo de groei van solidariteit, kameraadschap en liefde te bevorderen. De **zachte** interpretatie benadrukt de primauteit van *innerlijke* ingesteldheden en erkent dat louter uiterlijk conformisme in bepaalde omstandigheden vervreemdend of vernietigend kan werken.

Ook wij beleven een spannende tijd. Wij worden tegelijkertijd geroepen, te genieten van een betekenisvolle spirituele traditie en op hetzelfde moment, te beantwoorden aan de eisen van tijd en plaats. Wat onze persoonlijke voorkeur en de belangrijkste noden van onze eigen gemeenschap ook zijn, het is levensnoodzakelijk het belang van de tegengestelde neiging te erkennen. Er is hier plaats voor een *alternatio* à la Aelred - een onpartijdige toepassing van beide principes zoals gevraagd, veeleer dan een exclusieve concentratie op één - en polarisatie in tegengestelde extremen.

In een tijd van pluriformiteit en inculturatie is het voor ons belangrijk de kracht van het argument van de Stichters te erkennen. Een zekere uniformiteit in praktijken, als symbool en als organisatorische structuur, kan uitdrukking en versterking zijn van een overeenkomstige eenheid van hart en geest. Het is moeilijk een groepsgeest te bewerken in een groep die niet **samen** is - in elke betekenis van het woord. In deze context is de nadruk op orde en discipline een element in de opbouw van een moreel gevoel. Telkens wanneer de gemeenschap voor zichzelf opkomt en hen die over de grenzen gaan terugroept en verbetert, wordt het communautair gevoel van identiteit versterkt, zoals het eveneens wordt uitgehold wanneer alles *laissez-faire* is. Uitingen van individualisme zijn gevaarlijk, niet omdat er iets intrinsiek verkeerd is met het gedrag, maar omdat ze een min of meer bewuste verwerping van de gemeenschap en de traditie van leven die zij vertegenwoordigt, uitdrukt.

Indien dit waar is op niveau van de gemeenschap, dan geldt dit ook op vlak van de Orde. Er steekt kracht en solidariteit in het gemeenschappelijk toebehoren, niet alleen tot de basisprincipes van monastiek leven, maar eveneens tot de bredere kring van vreemde bijzonderheden die de cisterciënzerbelichaming van deze principes bepalen. Een groene kovel is niet *per se* onvereenigbaar met de monastieke principes maar dit gebruik zou een zeker verlangen aangeven, zich af te scheiden van de cisterciënzerkudde. Vermenigvuldig dergelijke kleine overtredingen met honderd en niemand zou zich erover verwonderen te ontdekken dat zo'n gemeenschap begint aan te voelen dat er geen eenheid meer is - vervreemd, onbegrepen en ongewenst .

De nadruk leggen op een bepaalde levenswijze die gemeenschappelijk is aan alle cisterciënzerkloosters, houdt niet noodzakelijk uniformiteit voor alle details in - maar het vraagt een substantieel aanvaarden van zelfs toevallige elementen in de traditie indien er geen reden is ze te veranderen. Anderzijds betekent een eerlijke aanpassing aan de plaatselijke noden niet de dood van de traditie maar de mogelijkheid, nieuwe uitdrukkingsvormen te vinden. **De middelen om de authenticiteit van dergelijke aanpassingen te onderscheiden zijn voorhanden** : communautaire dialoog, samen met de pastorale blik van de Pater Immediatus, de Regionale Vergadering en het Generaal Kapittel.

De eerste cisterciënzers, ondanks hun protesteren tegen het tegendeel, waren eclectisch in hun trouw aan de Regel van Benedictus. Ze waren niet geneigd hun gezond verstand in te ruilen voor het slaafs navolgen van een abstract concept van unanimiteit. Zoals Sint-Benedictus waren ze zich bewust dat een deel van de realiteit van het gemeenschappelijk leven bestaat in de diversiteit die voortvloeit uit de verschillende karakters (*multorum servire moribus* - RB 2,31), verschillende situaties (*secundum locorum qualitatem ubi habitant* - RB 55,1) en verschillende genaden (*alius sic, alius vero sic* - RB 40,1), zowel op niveau van de gemeenschap als op niveau van de Orde. Eenheid van personen was een onbetwistbaar ideaal. Hoewel anderzijds onenigheid op vlak van de praktijk tot een minimum moest herleid worden, werd absolute uniformiteit, binnen de grenzen van orde en goede discipline noch gezocht, noch bereikt.

Exordium

Unit 7 : Vragen voor persoonlijke en gezamenlijke reflexie

1. Kies een tekst uit de traditie die best uw houding t.a.v. de unanimiteit weergeeft. Deel dit in de groep.
2. De eenheid van geest en hart is voor iedereen aantrekkelijk. Wat is de vereiste maat van uniformiteit in een monastieke communiteit/Orde om deze unanimiteit te bevorderen ?
3. Is er binnen de communiteit ruimte voor grotere uniformiteit ? Welke criteria kan men aanwenden om een authentieke 'communiteitsgeest' te onderscheiden van een vervreemdend gebrek aan rekening houden met de individuen.
4. Is er in de communiteit ruimte voor meer pluriformiteit ? Welke criteria kan men aanwenden om de authentieke persoonlijke behoefte of genade te onderscheiden van een (deels onbewuste) neiging zich aan de rand van de communiteit te plaatsen ?
5. Is er tussen de verschillende gemeenschappen van de Orde ruimte voor pluriformiteit? Geef een voorbeeld van wat u gepaste of ongepaste pluriformiteit lijkt en verklaar uw redenen hiertoe.
6. Hoe geslaagd is het Cisterciënzerleven in uw land geïncultureerd ? Is er teveel of te weinig aandacht voor plaatselijke factoren ? Welke principes van onderscheiding zijn er werkzaam ?
7. Bezit u in uw hart "Cisterciënzerdiscipline" ? Hebt u er vertrouwen in dat dit een gepaste uitdrukking is van het christelijk leven voor onze tijd ? Bent u en uw gemeenschap er "trots" op (in de goede betekenis van het woord) Cisterciënzer te zijn, of is dit eerder kwestie van een praktische onverschilligheid ?
8. Schrijf drie punten op vanuit deze Unit die u wil meenemen voor verdere reflexie.

Exordium

Unit 7 : Unanimiteit - Transparant 1

- * 1113 Stichtingscharter van La Ferté :
"Gescheiden naar lichaam, maar niet naar ziel"

- * 1114 Carta Caritatis et Unanimitatis

Het stichtingshuis
mag geen inkomsten
eisen van het doch-
terhuis.

Het dochterhuis
volgt dezelfde
Regel en gebruiken.

- * 1119 Carta Caritatis, 3.2
"similibusque vivamus moribus"

- = identiek ?
- = hetzelfde ?
- = gelijkaardig ?
- = vergelijkbaar ?
- = zoals ?

WAAROM 'UNANIMITEIT' GEEN 'UNIFORMITEIT' WAS ?

- De topografische, archeologische, architecturale en anecdotische gegevens openbaren een verscheidenheid.
- De 'unanieme' gemeenschap is het model voor een 'unanieme' Orde - die een weg zoekt tussen groepering en fragmentatie.
- Het sleutelbeeld van de *unanimité* is het 'één van hart en geest' zijn van de gemeenschap in Hand. 4,32.
- Deze 'unanimité' was eerder een spiritueel begrip dan een juridisch of organisatorisch principe.
- Dit was bijzonder duidelijk in de geschriften van Augustinus en Gregorius de Grote, waar de Stichters vertrouwd mee waren. Bernardus en anderen hebben deze traditie verdergezet.
- De collegiale structuren van het eerste Cîteaux zijn geëvolueerd om tegemoet te komen aan nieuwe omstandigheden. Gewoonlijk gaat uniformiteit niet samen met voortdurende aanpassing.
- De eenheid werd 'inclusief' opgevat - niet in de exclusieve, beperkende betekenis waarbij veelvormigheid verbannen wordt.
- Retoriek en realiteit gaan niet noodzakelijkerwijze samen. Wetten worden evenmin gemaakt om voor altijd onderhouden te worden.

Exordium

Unit 7 : Aanvullende leatuur

Primaire bronnen

1. BERNARD de CLAIRVAUX, Apo 5-9; SBOp 3, 84-89. Translated in *Treatises I* (CFS 1; Cistercian Publications, Spencer, 1970), pp. 38-45. Div 80; SBOp 6a.320-321. Traduits in Pierre-Yves Emery, *Sermons Divers 2* (Paris: Desclée, 1982), pp.103-104.
2. DE FORMA VISITATIONIS, Edition by Chrysogonus Waddell, translated by Martinus Cawley, (Gethsemani 1983). Traduit in : Cîteaux, Documents Primitifs, pp 139-141. (Cîteaux Commentarii Cistercienses, 1988).
3. ECCLESIASTICA OFFICIA, " LXX. De Capitulo et Confessione," in Danièle Choisselet et Placide Vernet [ed.], *Les Ecclesiastica Officia cisterciens du XIIe siècle* (La Documentation Cistercienne 22; Abbaye d' Oelenberg, Reiningue, 1989), pp. 202-211; notes cf pp. 439-445.
4. GILBERT DE HOYLAND , *In Cantica* 11, (PL 184, col.183-187; CF 26, pp.425-433). Traduits in Pierre-Yves Emery : *Sermons sur le Cantique des Cantiques*, pp 151-163. (Coll Pain de Cîteaux Série 3, n° 6.)
5. ISAAC de l'Etoile *Sermon 50 = Second Sermon pour les Saints Pierre et Paul*, SChr 339, pp. 178-199.
6. STEPHEN OF LEXINGTON "Letter 22," in *Letters from Ireland: 1228-1229* (CFS 28; Cistercian Publications, Kalamazoo, 1982), pp. 47-50. "Letter 24," pp. 55-61. "Letter 78," pp. 151-154. "Letter 80," pp. 157-171., "Letter 99," pp. 210-212.
7. WILLIAM OF SAINT THIERRY, [*Sancti Bernardi*] *Vita Prima*, I, 7 35-37, (PL 185, 247d-249b). Translation by Martinus Cawley, *Bernard of Clairvaux: Early Biographies* (Guadalupe Translations, Lafayette, 1990), Volume I, pp. 46-50.

Secondaire bronnen

8. AUBERGER Jean-Baptiste, "Synthèse générale" in *L' unanimité cistercienne: mythe ou réalité* (Cîteaux: Studia et Documenta 3; Achel, 1986), pp. 317-324.
9. DUMONT Charles, "L' équilibre humain de la vie cistercienne d' après le Bienheureux Aelred de Rievaulx," in *Sagesse ardente: A l' Ecole cistercienne de l' amour dans la tradition bénédictine* (Pain de Cîteaux 3.8; N.-D. du Lac, Oka, 1995), pp.15-32.
10. GOODRICH W. Eugene, *Caritas and Cistercian Uniformity: An ideological Connection?* CSQ 20 (1985), pp.32-43.

11. MEYVAERT Paul, "Diversity within Unity, A Gregorian Theme," *Heythrop Journal* 4 (1963), pp.141-162; reprinted in *Benedict, Gregory and Others* (London: Variorum Reprints, 1977).
12. VUONG-DINH-LAM, M.-Jean, "Le monastère: foyer de vie spirituelle d' après Gilbert de Hoyland," COCR 26 (1964), pp. 5-21.

KAPITTEL

13. LECLERCQ Jean, "Conventual Chapter and the Council of the Abbot in Early Cîteaux," CSQ 23 (1988), pp. 14-24.
14. THOMAS Robert, "Le chapitre," in *La Journée monastique* (Desclée de Brouwer, Paris, 1982), pp. 59-87.

DISCIPLINE

15. HALLIER Amédée, "Eruditio and Disciplina," *Un éducateur monastique: Aelred de Rievaulx* (Gabalda, Paris, 1959), pp. 101-125.
16. LECLERCQ Jean, "Discipline," in DSp 3, c. 1291-1302.
17. SOMMERFELDT John R., "Self-discipline: The Recovery of Self-Possession," in *The Spiritual Teaching of Bernard of Clairvaux: An Intellectual History of the Early Cistercian Order* (CSS 125; Cistercian Publications, Kalamazoo, 1991), pp. 134-144.

ORDO

18. STANDAERT Maur, "Le principe de l' ordination dans la théologie spirituelle de saint Bernard," COCR 8 (1946), pp. 176-216.

Een stricte visie op de unanimiteit

Voor de eerste Cisterciënzers werd de waarde van *Unanimitas* opgevat in termen van objectieve conformiteit met wat overgeleverd was sinds de Stichters en/of geherinterpreteerd door de Generale Kapittels. De Unanimitas is het resultaat van een vorming onder een authentieke cisterciënzersdiscipline, van een leven volgens een juiste orde en van de aanvaarding van de structuren van de Orde, die bestemd waren zowel de eenheid als een zekere maat van uniformiteit te handhaven. De *Unanimitas* veronderstelt een duidelijke visie op het monastiek leven en een heldere overeenstemming omtrent de middelen waardoor de doelen best bereikt worden. Dit werd op het plaatselijk niveau versterkt door het conventueel kapittel en voor de Orde als geheel door het Generaal Kapittel.